

ترکمنستان؛ وبازارهای گاز

افشین جوان

مقدمه

بنا به ادعای شرکت ترکمن گاز و با احتساب حوزه بولاتان، ترکمن‌ها پس از قطر چهارمین دارنده گاز طبیعی جهان هستند و طبیعتاً در آینده بازار گاز طبیعی جهان تأثیرگذار خواهند بود. پس از اکتشافات اخیر، میزان ذخائر گازی این کشور حدود ۲۸۰ تریلیون فوت مکعب، معادل ۷/۸ تریلیون متر مکعب تخمین زده می‌شود که جایگاه ویژه‌ای را به وجود می‌آورد و با تکیه بر آن قادر خواهند بود در صادرات گاز نقش عمده‌ای را ایفا کنند. ترکمنستان همچنین به دلیل موقعیت ژئوپلیتیکی خود به بازارهای مهم گاز نیز دسترسی دارد.

انتشار خبر مشارکت ترکمنستان در طرح خط لوله نوباکو حاکی از اهمیت این کشور است. به تازگی اعلام شد که قرارداد بین کنسرسیوم خط لوله نوباکو و کشور ترکمنستان تا آوریل ۲۰۱۰ میلادی (اردیبهشت ۸۹) به عنوان نخستین قرارداد تأمین گاز خط لوله نوباکو نهائی خواهد شد.

بر همین اساس قرار است که میداین

غرب ترکمنستان به وسیله یک خط لوله

به خطوط لوله واقع در آب‌های شرقی آذربایجان متصل شود. همچنین توسعه فاز دوم میدان فراساحلی «شاه دنیز» آذربایجان، که گاز آن برای صادرات به اروپا از طریق خط لوله نوباکو اختصاص داده شده است، پیش از آغاز صادرات گاز ترکمنستان به اروپا، به بهره‌برداری خواهد رسید. در همین حال عنوان شده است که گاز ترکمنستان به وسیله یک خط لوله به خط لوله جنوب قفقاز انتقال داده خواهد شد.

ترکمنستان در انتهای سال ۲۰۰۹ به‌عنوان عرضه کننده گاز به بازار چین مطرح شد. یکی از دو خط لوله انتقال گاز طبیعی ۴۲ اینچی موازی این کشور که از ازبکستان و قزاقستان عبور می‌کند در نوامبر ۲۰۰۹ خاتمه یافت و آماده بهره‌برداری شد و پیش بینی می‌شود که دومین خط لوله در سال ۲۰۱۲ تکمیل شود. طول خط لوله انتقال گاز ترکمنستان به چین حدود ۱۸۰۰ کیلومتر می‌باشد که ۱۸۸ کیلومتر آن در خاک ترکمنستان واقع شده است. این خط لوله با اتصال به مخازن گازی «بیکتیارلک»، «سمن دیپ» و «آلتین اسیر» به سمت «آشانکو» در استان «زینچیانگ» چین می‌رود و به خط لوله بزرگ شرق به غرب

ساخت خط لوله گازی ۶۰ کیلومتری میان ترکمنستان و آذربایجان ۱۸ ماه به طول خواهد کشید و ترکمنستان در زمان بهره‌برداری از خط لوله نوباکو که در حدود سال ۲۰۱۵ خواهد بود، نخستین مرحله از عرضه گاز خود به اروپا را به وسیله این خط

واردات گاز آسیای مرکزی و ترکمنستان از غرب

واردات گاز میانمار از جنوب غربی

واردات گاز روسیه و از شمال واردات LNG از ساحل شرقی اما مهمترین نقش ترکمنستان در رابطه با روسیه و بالاخص با شرکت گازپروم است. روسیه در سال ۲۰۰۸ تقریباً ۴۵ میلیارد متر مکعب گاز از ترکمنستان خریداری کرد که حتی با احتساب

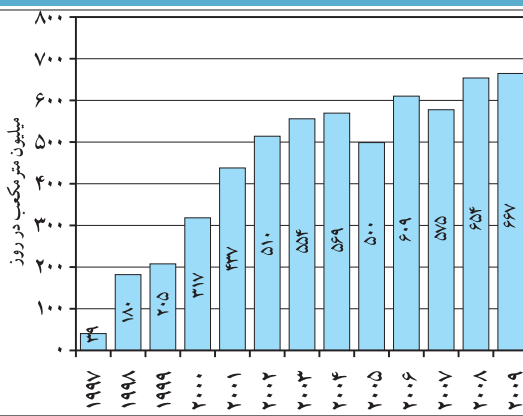
قیمت ۵ دلار در هر میلیون بی‌تی‌یو درآمد ارزی قابل توجه حدود ۷ میلیارد دلاری را نصیب این کشور نمود. روشی که روس‌ها برای وابستگی ترکمن‌ها در پیش گرفته‌اند، خرید احجام بالای گاز با قیمت است. کاری که فقط از روس‌ها بر می‌آید، کشوری با در اختیار داشتن بیش از ۴۰ درصد سهم بازار گاز اروپا.

روسها قبلاً قراردادی ۲۵ ساله را با ترکمن‌ها به امضا رسانده‌اند که طی آن می‌بایست واردات خود از ترکمنستان را در سال ۲۰۰۹ به ۵۸ میلیارد متر مکعب در سال می‌رسانند و سپس این مقدار را به حدود ۹۰ میلیارد متر مکعب در سال ۲۰۱۰ افزایش می‌دادند. اما به دلایل گوناگون و از جمله کاهش تقاضای گاز اروپا در نیمه دوم سال ۲۰۰۹ و

همچنین بحث‌های قیمت‌گذاری، این مسئله فعلاً عملی نشده ولی چندان دور از ذهن نیست.

همان‌طور که قبلاً نیز اشاره شد روسیه در آینده بیشترین اثر را بر روی تجارت گاز ترکمنستان خواهد گذاشت و از این طریق خواهد توانست بازار گاز را در شرق و غرب خود با کنترل بیشتر در دست بگیرد در این میان عملکرد آتی ایران در بازار بسیار تعیین‌کننده خواهد بود.

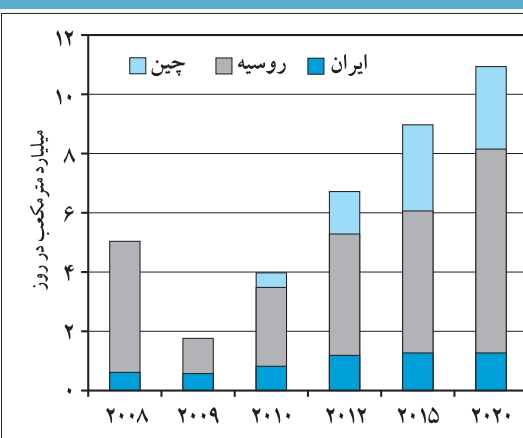
نمودار ۱- صادرات گاز ترکمنستان به ایران از سال ۱۹۹۷ الی ۲۰۰۹

باید مقاصد و تأمین درآمد خود را متنوع کند. کاهش ۹۰ درصدی خرید گاز روسیه از ترکمنستان بدلیل افت تقاضای روسیه در سال ۲۰۰۹، درآمد‌های حاصل از فروش گاز ترکمنستان را با خطر جدی مواجه کرد و شاید دلیلی شد که ترکمن‌ها راغب به فروش گاز بیشتر به ایران بشوند.

به نظر می‌رسد واردات گاز از خط لوله ۱۸۰۰ کیلومتری از ترکمنستان از دید چینی‌ها بسیار عقلانی باشد. در حال حاضر قیمت عمده فروشی گاز در این منطقه توسط روسیه بین ۳ الی ۴ دلار به ازای هر میلیون بی‌تی‌یو است که خود نشانگر پتانسیلی برای خرید گاز ارزان است. چینی‌ها برنامه واردات خود را به صورت زیر تنظیم کرده‌اند:

نمودار ۲- چشم انداز بازارهای صادراتی ترکمنستان

چین متصل می‌شود. ظرفیت اولین خط لوله حدود ۲۰ میلیارد متر مکعب در سال است و با راه‌اندازی دومین خط لوله مجموع ظرفیت صادراتی به حدود ۴۰ میلیارد متر مکعب خواهد رسید.

به نظر می‌رسد که صادرات گاز ترکمنستان به چین در سال ۲۰۱۰ با مقدار حدود ۶ الی ۷ میلیارد متر مکعب آغاز شود و تا سال ۲۰۱۲ به حدود ۳۵ میلیارد متر مکعب برسد که ظرفیتی قابل توجه در تجارت جهانی

گاز می‌باشد به عبارتی چینی‌ها در صورت خریداری گاز با قیمت مناسب از ترکمن‌ها در طرح‌های گازی از قدرت چانه‌زنی بالایی برخوردار شوند که مسلماً بر روی طرح‌های ایران و مذاکرات ایران با چین مؤثر خواهد بود.

قیمت پیشنهادی به چینی‌ها، حدود ۵/۳ دلار در هر میلیون بی‌تی‌یو در نظر گرفته شده است که با احتساب قیمت نفت حدود ۸۹ دلاری در مرز ترکمنستان، برابری آن قیمت نفت یا Oil Parity حدود ۳۵ درصد می‌باشد. لازم به ذکر است قیمت این گاز در مرز چین با احتساب هزینه ترانزیت از قزاقستان و ازبکستان که حدود ۲ دلار در هر میلیون بی‌تی‌یو می‌باشد، به ۷/۳ دلار در هر میلیون

بی‌تی‌یو خواهد رسید که اگر واقعیت داشته باشد سطح بسیار پائین از قیمت‌های جهانی است و قدرت چینی‌ها را برای چانه‌زنی در آینده افزایش می‌دهد. اما چرا چینی‌ها به گاز آسیای مرکزی و بالاخص ترکمنستان چشم دوخته‌اند؟

احتمالاً چینی‌ها به دنبال متنوع‌سازی مبادی تأمین گاز خود هستند و بدین ترتیب می‌خواهند امنیت عرضه انرژی را برای کشور خود تضمین کنند. ترکمنستان نیز